

Verslag winterbijeenkomst Nederlandse Sieralgenwerkgroep, 23 februari 2008, Zanderij Crailo

Aanwezig: Ronald Bijkerk, Ina Bultstra, Kees den Boer, Peter Coesel, Alfred van Geest, Ton Joosten, Matthijs Koek, Frans Kouwets, Koos Meesters, Henk van der Meulen, Arno van der Pluijm, Lambert Scheepers, Henri Schlötz, Henk Schulp, Bart van Tooren en Marien van Westen.

Bericht van verhindering: Rob Wellner en Wim van Egmond.

Aanvang: 11.15 u

Algemeen

Peter verwelkomt de aanwezigen, in het bijzonder, als nieuwkomer, Matthijs Koek. Peter benadrukt de gastvrijheid die het Goois Natuurreservaat ons wederom biedt en de belangrijke intermediaire rol van Koos hierbij.

De afgelopen excursie, naar een nog niet eerder door ons bezocht deel van De Wieden, was weer zeer geslaagd. Vooral het terrein van De Kiersche Wijde leverde een zeer rijke oogst op, met als meest spectaculaire soort: *Netrium interruptum*. De hierop volgende microscopiseerdag bij De Waterdienst (het vroegere RIZA) in Lelystad bood alle gelegenheid om de vondsten te bekijken en te bediscussiëren.

Ook de presentatie van de flora 'Desmids of the Lowlands' bij De Waterdienst (afgelopen 19 december) was in alle opzichten een groot succes. Het zou uit publicitair oogpunt (ook met het oog op de Kaderrichtlijn Water) zijn toe te juichen als De Waterdienst dit jaar een determinatiecursus sieralgen voor analisten van waterschappen zou willen organiseren (waarbij tevens het programma DesmidValue kan worden gedemonstreerd). Peter informeert bij Frans naar de mogelijkheid dat ook leden van onze werkgroep zich hiervoor zouden opgeven. Frans belooft bij een fytoplanktonoverleg op 20 maart een en ander aan de orde te stellen en — bij realisatie van zo'n cursus — tijdig naar onze werkgroep toe een signaal af te geven.

Wat betreft een mogelijk excursiedoel voor 2008 denkt Peter in de eerste plaats aan een voormalig visvijvercomplex bij Valkenswaard, tegenwoordig in beheer bij het Brabants Landschap. Blijkens een verhaal in de Nieuwsbrief Kranswieren van december 2006 zouden hier zeldzame hogere planten en kranswieren voorkomen, kenmerkend voor een oligo-mesotroof milieu. Het gebied is niet gemakkelijk toegankelijk, maar Bart suggereert om John Bruinsma (een der auteurs van het bewuste artikel) te vragen ons tijdens de excursie te begeleiden. Als mogelijke data stelt Peter voor Do 12 + Vr 13 juni, eventueel Wo 11 + Do 12 juni, Do 5 + Vr 6 juni, Wo 4 + Do 5 juni. Een en ander definitief te beslissen in overleg met Frans (beschikbaarheid zal bij Waterdienst) en John Bruinsma (mogelijke begeleider).

Op suggestie van Bart om in 2009, ter gelegenheid van ons 10-jarig bestaan, naar een aantrekkelijke excursielocatie in het buitenland uit te kijken, heeft Peter zijn gedachten hierover laten gaan. Hij is van mening dat het om een plek met aanwijsbare extra's ten opzichte van Nederlandse locaties moet gaan. Het meest aantrekkelijk lijkt een moerasgebied in Tsjechië dat onderdeel vormt van de studieterrainen van Jan Stastny, een sieralgenpromovendus uit Praag die afgelopen september/oktober bij Frans (Waterdienst) heeft gewerkt. Hij zou

Verslag winterbijeenkomst Nederlandse Sieralgenwerkgroep, 23 februari 2008, Zanderij Crailo

bereid zijn om ons ter plekke te begeleiden en kan ons soorten als *Micrasterias oscitans*, *Docidium baculum*, *Docidium undulatum*, *Cosmarium obsoletum*, *Cosmarium ovale*, *Euastrum crassum*, *Staurastrum arctiscon* en tal van andere zeldzaamheden in het (meer of minder zekere) vooruitzicht stellen. Peter denkt aan twee dagen verblijf aldaar, plus 1 dag heenreis, plus 1 dag terugreis. De reis erheen per trein of met particuliere auto's. Bij peiling blijken liefst 13 aanwezigen in principe belangstelling voor deelname aan zo'n excursie te hebben. Frans zal dit aan Jan Stastny laten weten. Mocht Jan in 2009 zijn belofte nog steeds gestand willen/kunnen doen, dan zullen verdere details van deze reis op de volgende wintervergadering worden doorgesproken.

Activiteiten van leden

Alfred vertelt over zijn verzamelreis naar zuidelijk Oeganda. Hij heeft daar onder meer een *Sphagnum*-veen (tamelijk uitzonderlijk in tropisch laagland) bemonsterd en laat foto's zien, zowel van monsterlocaties als (morfologische variatie in) aangetroffen sieralgsorten.

Ton laat (vanuit Nederland) foto's van enkele moeilijk te identificeren sieralgen zien, waaronder een *Spondylosium*-achtige *Cosmarium*, een *Pleurotaenium* die het midden houdt tussen *Pl. trabecula* en *Pl. baculoides*, en een op *Closterium lunula* gelijkende *Closterium* uit eutroof water. Voorts zygosporen van *Closterium cynthia* en *Gonatozygon aculeatum* (niet in Desmids of the Lowlands!). Bij laatstgenoemde soort ontsnappen de gameten via een rond gat in de gametangiumcellen, hetgeen wellicht een goed aanvullend soortskenmerk zou kunnen vormen.

Matthijs stelt zich voor. Als geïnteresseerde in microalgen zoekt hij een klankbord dat hij bij onze werkgroep hoopt te vinden. Hij bemonstert regelmatig zijn tuinvijver en vindt daarin interessante sieralgen. Een van de aan Peter opgestuurde foto's doet aan *Cosmarium pseudoholmii* denken, maar zou ook een aberrante *Cosmarium reniforme* kunnen betreffen. Hopelijk vindt Matthijs de desbetreffende soort komend seizoen terug.

Ronald rept van een groot aantal niet-determineerbare sieralgtaxa. Hij zou deze graag, ter becommentariëring, op onze website geplaatst zien. Uit de hieropvolgende discussie komt naar voren dat er behoefte is aan twee zaken: a) een digitaal discussieforum m.b.t. 'lastige' soorten, b) een digitale rubriek 'aanvullingen op de flora Desmids of the Lowlands'. Afgesproken wordt dat Kees en Marien (die op zijn eigen site ook mogelijkheden hiertoe biedt) hierover onderling zullen communiceren en met een voorstel zullen komen.

Frans vertelt over het afgelopen internationale groenwiersymposium in Smolenice (Slowakije) waar hij een bijdrage verzorgde over het (door hem beoogde) soortconcept bij sieralgen. De voortgang aan zijn *Cosmarium/Actinotaenium*-deel voor de Süßwasserflora is gestaag, maar traag. Nu hij de mogelijkheid heeft om bij de Waterdienst scanning electronenfoto's te maken, blijkt eens te meer hoe groot de diversiteit in kleine *Cosmarium*-soorten is.

Marien toont foto's van enkele sieralgtaxa uit Drenthe die als nieuw voor de Nederlandse flora kunnen worden beschouwd. De meest interessante hiervan is

**Verslag winterbijeenkomst Nederlandse Sieralgenwerkgroep,
23 februari 2008, Zanderij Crailo**

Cosmarium obliquum, een asymmetrische soort die ook wel in een apart genus (*Nothocosmarium*) wordt gezet. Daarnaast: *Cosmarium decedens* var. *minutum* (zelfstandige soort?) en *Cosmarium tinctum* var. *tumidum* (idem?). Voorts foto's van *Staurastrum brachiatum* met een afwijkende (ongestekelde) zygosporie. Ton kondigt aan deze vorm dit jaar als een nieuwe soort ('*Staurastrum fictobrachiatum*') te gaan beschrijven. Ook laat Marien verspreidingskaartjes zien van soorten binnen (het geïnventariseerde deel van) Drenthe. Hierin komen soms interessante patronen voor die mogelijk een ecologische achtergrond hebben.

Henk Schulp laat foto's zien van sieralgen die hij in blauwgraslanden van De Meije aantrof, met als meest interessante: *Mesotaenium dodekahedron*, een soort die alleen aan de karakteristieke zygosporie kan worden herkend. Voorts veel conjugerende soorten (*Clost. rostratum*, *Clost. striolatum*, *Act. spinospermum*, *Tetm. laevis*, *Cyl. brebissonii*, *Eu. pectinatum*, *Cosm. reniforme*), alsmede *Cosmarium* (cf) *tumidum* en *Cosmarium subquadrans* var. *minor*.

Bart volgt het sieralgenbestand in enkele Oisterwijkse vennen waar ingrijpende beheersmaatregelen gaande zijn, dan wel gepland. Ook de hangvennen bij de Rode Beek (Brunssummerheide) hebben zijn bijzondere belangstelling. Vroeger heeft Ton daar diverse interessante sieralgsoorten gevonden, maar de omstandigheden zijn sindsdien nogal veranderd.

Arno, die al enige tijd het Labbeget en boswachterij Dorst, in N. Brabant, inventariseert heeft daar inmiddels al zo'n honderd verschillende soorten aangetroffen, maar helaas nog geen echt grote bijzonderheden. Ook heeft hij in de heemtuin De Liniehof (bij Made) voor een aantal plasjes de sieralggerelateerde natuurwaarde bepaald. De vastgestelde natuurwaarde (= 7) kan mogelijk bij bezoekers de aandacht voor micro-organismen stimuleren (er is ter plekke een microscoop aanwezig).

Kees is bezig om zijn uit 1990 daterende Engelstalige verslag van een onderzoek naar sieralgen in noordelijk Noorwegen (ca 450 soorten!) online te zetten en denkt daarvoor niet al te veel tijd meer nodig te hebben.

Koos laat foto's zien van enkele door hem gevonden, taxonomisch problematische *Cosmarium*-soorten, waaronder (uit Bath) *C. cf subphaseolus* met zygosporie. Bij dit materiaal heeft hij geconstateerd dat toevoeging van glycerine tot misvormingen (collaps) leidt. Hij attendeert de aanwezigen op het mogelijke risico van dit middel. Daarnaast laat hij foto's zien van enkele fraaie sieralgsoorten uit Thailand, door Peter verzameld en na een verblijf van een à twee weken in een potje nog in redelijk vitale toestand te fotograferen.

Peter haakt hierop in door te vertellen dat zijn bezoek aan Thailand plaatsvond in het kader van de begeleiding van Neti Ngearnpat — een promovendus aan de Universiteit van Chiang Mai — die op basis van de in Thaise wateren aanwezige sieralgenbestanden een beoordelingsmethode voor waterkwaliteit en natuurwaarde probeert op te stellen, vergelijkbaar met het voor Nederland ontwikkelde systeem. Het is Peter hierbij gebleken dat rijke sieralgvindplaatsen in Thailand schaars zijn en doorgaans op grote onderlinge afstand liggen. Niettemin kan hij vanuit een enkele locatie foto's laten zien (door Neti gemaakt) van enkele spectaculaire, wellicht als nieuw te beschrijven sieralgsoorten.

Verslag winterbijeenkomst Nederlandse Sieralgenwerkgroep, 23 februari 2008, Zanderij Crailo

Peters manuscript van een Europese *Staurastrum/Staurodesmus*-flora vordert gestaag, maar hij zal zeker nog 3 à 4 jaar nodig hebben voordat het in grote trekken af is. Tussendoor wil hij ook nog over sieralgen vanuit biogeografisch interessante gebieden publiceren (Okavango, samen met Alfred; Sardinië, samen met Silvia Alfinito; Thailand, samen met Neti).

Peter eindigt met een oproep tot verdere bijdragen aan onze nieuwsrubriek (Ton!) en zegt graag mooie foto's te ontvangen van soorten die als (nieuwe) sieralg van de maand kunnen dienen.

Database

Op woensdag 20 februari zijn vanuit onze werkgroep Bart, Frans, Ronald en Koos bijeengewees om te brainstormen over een mogelijke database van Nederlandse sieralgwaarnemingen. Ronald brengt hier verslag van uit. Het zou mooi zijn als er een centraal archief kwam van en voor sieralgonderzoekers dat hen in staat stelt beter inzicht te krijgen in aspecten betreffende verspreiding en ecologie (bv. de zeldzaamheidsstatus van afzonderlijke soorten, het voorkomen van 'witte vlekken' op verspreidingskaarten, verspreidingstrends in de tijd). Wat betreft de programmatuur wordt vooralsnog de voorkeur gegeven aan aansluiting (via De Waterdienst) op EcoLIMS, het databaseprogramma waar bijna alle waterschappen mee werken en waar de output van ons sieralgen-beoordelingsprogramma DesmidValue eventueel gemakkelijk op is in te voeren.

Er kleven echter de nodige haken en ogen aan een realisering hiervan, zoals:

Wie kunnen gegevens aanleveren? Wie checkt de betrouwbaarheid van de gegevens (determinaties)?, Wie krijgt de eigendomsrechten?, Hoe toegankelijk/openbaar moet het zijn?

Vooraf waar het om het invoeren van oude gegevens gaat die de nodige bewerking vereisen, zou aan het aanvragen van subsidie moeten worden gedacht. Dit heeft alleen kans van slagen als onze werkgroep een meer formele status zou verwerven, bv. die van een vereniging.

In aansluiting op de intro van Ronald laat Frans screenshots zien van het programma EcoLIMS en licht toe hoe het programma werkt en welke mogelijkheden het biedt. Een en ander blijkt op veel van de aanwezigen nogal ingewikkeld over te komen. Volgens ingewijden is dit echter schijn en moet invoer geen echte problemen opleveren.

Peter benadrukt dat de door Ronald opgeworpen vragen veel wezenlijker zijn. Hij voorziet grote problemen als we direct gaan streven naar grote databestanden van alle mogelijke (oude) gegevens. Veel oude gegevens, bv. vanuit zijn eigen promotieonderzoek en stageverslagen van studenten zijn al verloren gegaan en voor zover nog beschikbaar dienen ze zorgvuldig gescreend te worden op synoniemen, mogelijk foutieve determinaties e.d.

De suggestie om — met het oog op subsidieaanvraag of eigendomsrechten — een vereniging te worden, wil hij niet verwerpen, maar wel wil hij bij deze duidelijk stellen dat hij die kar niet zal gaan trekken. Hij wil al zijn energie stoppen in de voltooiing van een Europese flora en zal dus ook geen tijd steken in het databaseproject, hoezeer hij de realisering daarvan ook toejuicht. Peter

**Verslag winterbijeenkomst Nederlandse Sieralgenwerkgroep,
23 februari 2008, Zanderij Crailo**

suggereert tenslotte om hiermee kleinschalig te starten, bv met een database van waarnemingen van Rode-Lijstsoorten of van alle Nederlandse *Micrasterias*-soorten. Dit laatste blijkt, als pilot-project, meer mensen aan te spreken. Desgevraagd willen de volgende deelnemers verder denken over en werken aan een EcoLIMS-aangesloten sieralgen-database: Bart, Koos, Lambert, Marien, Ronald, Frans, Ton, Arno en Henk van der Meulen. Bart zal als coordinator van deze groep optreden.

Sluiting 16.15 u